Förtroendevaldas arbetsgivarroll och arbetsmiljöansvar

December 2016

Sveriges Kommuner och Landsting

Introduktion

- Den här webb-presentationen riktar sig till förtroendevalda politiker i kommuner landsting och regioner.
- Den är tänkt att ge en översikt av regelverket samt stimulera till ökat engagemang när det gäller arbetsmiljöfrågor.
- Det finns även en skrift från SKL, ”Så klarar du arbetsmiljöansvaret”, finns att beställa eller ladda ner på SKL.se

Sveriges Kommuner och Landsting

Om skriften ”Så klarar du arbetsmiljöansvaret”

- Ur innehållet:
  - Vad är arbetsmiljöfrågor?
  - Hur ska du rent praktiskt gå till väga med arbetsmiljöarbetet?
  - Vilket ansvar har medarbetare, skyddsombud, chefer, arbetsledare och förtroendevalda?
  - Vilka lagar är det som styr kommunernas, landstingens och regionernas verksamhet?

Sveriges Kommuner och Landsting

Presentationens struktur

- Arbetsgivarrollen
- Varför är arbetsmiljö viktigt?
- Arbetsgivaren och arbetsmiljön
- Olika lagar som styr verksamheten
- Arbetsmiljörätten
- Sanktioner
- Förtroendevald och arbetsgivarrollen
- Begreppet arbetsmiljö
- Aktörer och roller i arbetsmiljöarbetet
- Fördelning av arbetsmiljöuppgifter
  - Checklista
- Brister i arbetsmiljön
- Mer information/länkar, Suntarbetsliv.se

Sveriges Kommuner och Landsting

Arbetsgivarrollen

- Kommunen, landstinget eller regionen, ”den juridiska personen” är arbetsgivare
- I rollen som förtroendevald politiker ingår att som arbetsgivare företräda kommunen gentemot fackliga organisationer, arbetstagare, myndigheter m.m.
- Delegationsordningen och beslut ger tjänstemannaledningen uppdrag att företräda och agera
- Den politiska ledningen ska följa upp fattade beslut

Sveriges Kommuner och Landsting

Arbetsmiljö - varför är det viktigt?

Det samhällspolitiska målet är att arbetsgivaren ålagts ett ansvar att förebygga ohälsa och olycksfall i arbetet samt att även i övrigt uppnå en god arbetsmiljö på arbetsplatsen

Sveriges Kommuner och Landsting

Verksamheten skapar arbetsmiljön

- För att skapa effektiv verksamhet med god kvalitet
- För att vara och uppfattas som en attraktiv arbetsgivare
- För att bidra till att flera kan och vill jobba längre

Sveriges Kommuner och Landsting

Arbetsgivaren och arbetsmiljön

- Arbetsgivaren har huvudansvaret
- Arbetsmiljöuppgifter ska fördelas i organisationen så att alla vet sin roll och sitt arbetsgivaransvar
- Arbetsgivaren ska samverka med arbetstagarna och skyddsombud
- Skyddsombuden har en viktig roll
- Samverkansavtal alt. skyddskommittéer

Sveriges Kommuner och Landsting

Olika lagar som styr den kommunala arbetsgivaren

- Kommunallagen, KL –
  - Allt fokus på den politiska organisationen och de förtroendevalda.

- Anställningsskyddslagen, LAS
  - Arbetsrättslig lag, anställningsskyddet, skyddslagstiftningar för arbetstagarna.

- Arbetsmiljölagen, AML
  - Offentligrättslig lag, arbetsplatsens arbetsmiljö, skyddslagstiftningar för arbetstagarna.

- Medbestämmandelagen, MBL
  - Arbetsrättslig lag, förhandlingar, ordningsregler för parterna.

Sveriges Kommuner och Landsting

Exempel på lagar som styr verksamheten

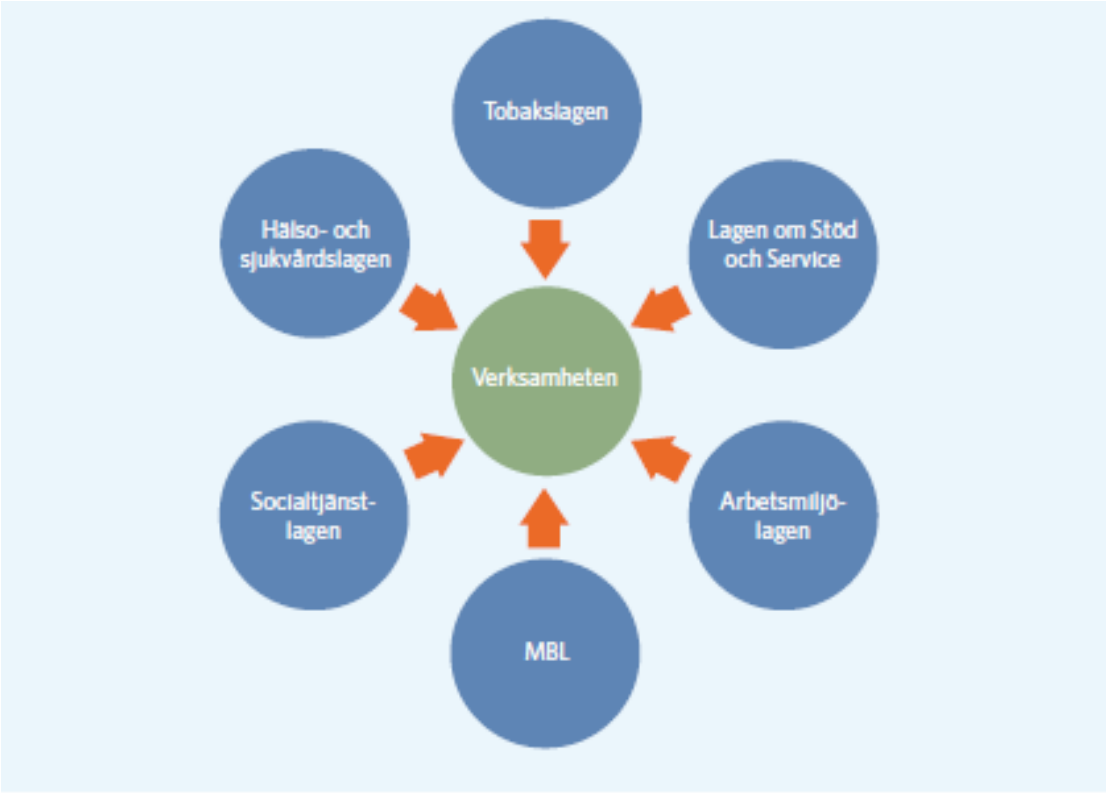

Sveriges Kommuner och Landsting

Arbetsmiljörätten

- Arbetsmiljölagen är offentligrättslig lagstiftning – reglerar förhållandet arbetsgivare ./. Arbetsmiljöverket (staten)
- Tillsyn från Arbetsmiljöverket
- Förvaltningsrättslig prövning
- Arbetsmiljölagen ger inte rätt till skadestånd till enskild eller fackförbund (undantag 6 kap AML, skyddsombud)

Sveriges Kommuner och Landsting

Sanktioner mot arbetsgivare

- Förbud vid vite
- Föreläggande vid vite

- Arbetsmiljöbrott (Brottsbalken 3 kap 10 §)
- Företagsbot (i näringsverksamhet)
- Sanktionsavgifter

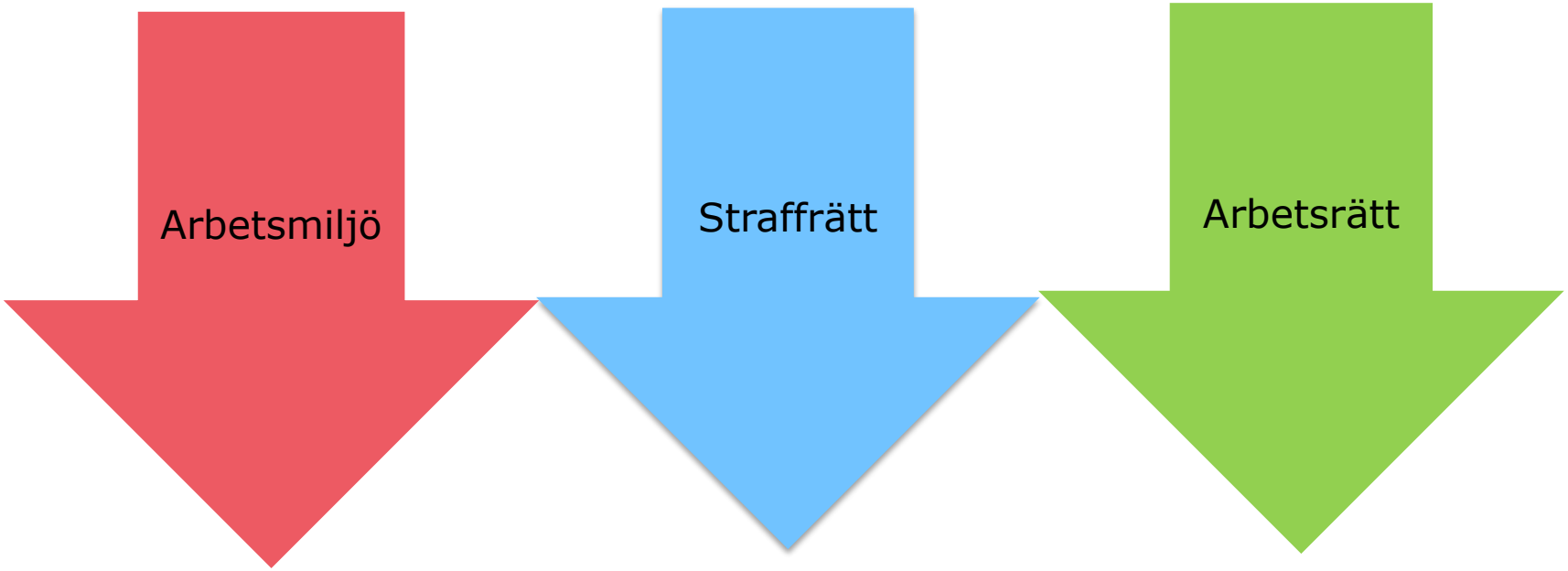

Flera olika regler att ta hänsyn till

Sveriges Kommuner och Landsting

Vad innebär arbetsgivarrollen för de förtroendevalda?

- Företräda kommunen som främste arbetsgivareföreträdare
- Fatta (ibland svåra) beslut, t.ex. arbetsmarknadskonflikt, ta policybeslut, tillsätta och avsätta chefer, omorganisera verksamheten
- Delegera och fördela arbetsgivarbeslut respektive arbetsmiljöuppgifter till (främst) chefer och arbetsledare
- Se till att samspelet med cheferna fungerar
- Följa upp

Sveriges Kommuner och Landsting

Hur ska politiken förhålla sig till verksamheten?

- Politikerna beslutar och delegerar beslutsrätt och fördelar arbetsmiljöuppgifter
  - befogenheter, resurser, kunskaper
- Alla har de en arbetsgivarroll och ett arbetsgivaransvar
- Tjänstemännen leder verksamheten i enlighet med de politiska besluten
  - och enligt gällande tillämplig lagstiftning

Sveriges Kommuner och Landsting

Vad ingår i begreppet arbetsmiljö

- Fysisk, kemisk och biologisk arbetsmiljö
- Organisatorisk och social arbetsmiljö

Vad menas med arbetsmiljö?

- Buller
- Luftkvalitet
- Ergonomi
- Kemiska och biologiska hälsorisker
- Maskinskydd
- Skydd mot fall och ras
- Uppdragets rimlighet/tydlighet
- Arbetsbelastning, inklusive stress
- Arbetstider
- Ledarskap
- Sociala kontakter
- Personlig och yrkesmässig utveckling
- Variation i arbete och möjlighet till återhämtning
- Möjlighet att påverka sin egen arbetssituation
- Arbetsanpassning och rehabilitering
- Stick- och skärskador
- Hot och våld
- Rökfri arbetstid
- Arbetsbetingade konflikter

Sveriges Kommuner och Landsting

Systematiskt arbetsmiljöarbete SAM (AFS 2001:1)

- **Politikerna**

  Beslutar om arbetsmiljöpolicy

  Fördelar arbetsmiljöuppgifter

  Ger resurser

  Följer upp verksamhetens arbetsmiljö

  Har det yttersta arbetsmiljöansvaret

Sveriges Kommuner och Landsting

Arbeta utifrån SAM

- undersökning,
- riskbedömning,
- åtgärder och
- kontroll av genomförda åtgärder

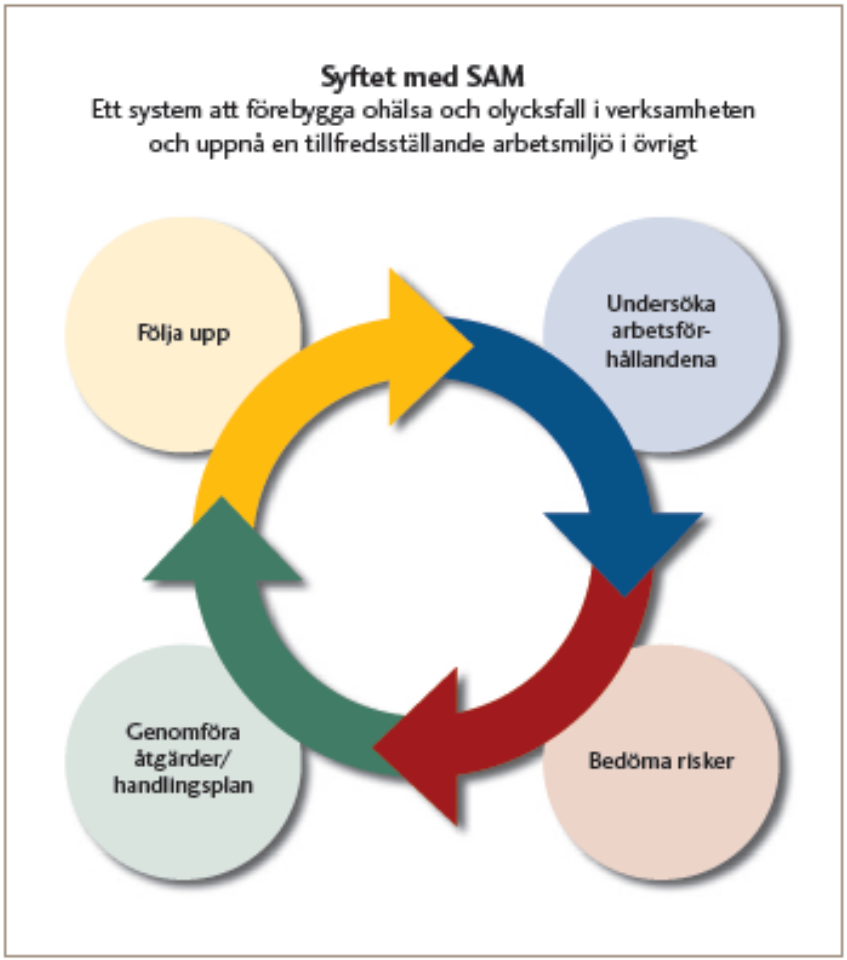

SAM är grundbulten för hur man ska arbeta förebyggande med arbetsmiljöfrågor. Du hittar föreskriften på www.skl.se.

Tips: Initiera eller stöd gärna utbildning för viktiga aktörer i arbetsmiljöarbetet, t. ex. chefer och skyddsombud.

Sveriges Kommuner och Landsting

Föreskrift om Organisatorisk och social arbetsmiljö (AFS 2015:4)

- Trädde i kraft 31 mars 2016
- Konkretiserar, och preciserar, SAM
- Ett organisatoriskt perspektiv
- Föreskrift kompletterats med en vägledning

Sveriges Kommuner och Landsting

Organisatorisk och social arbetsmiljö forts.

- Se till att chefer och arbetsledare har kunskaper om hur man förebygger och hanterar ohälsosam arbetsbelastning och kränkande särbehandling (6 §)
- Anpassa resurserna till kraven i arbetet (9 §)
- Klargöra arbetets innehåll (10 §)
- Identifiera psykisk påfrestning (11 §)
- Bedöma risker kopplade till arbetstid (12 §)
- Förebygg kränkande särbehandling (13 §)
- Ha rutiner för hur kränkande särbehandling ska hanteras (14 §)
- Komplettera arbetsmiljöpolicyn med mål kopplade till organisatorisk och social arbetsmiljö (7 – 8 §§)

Sveriges Kommuner och Landsting

Arbetsmiljöarbetet – aktörerna

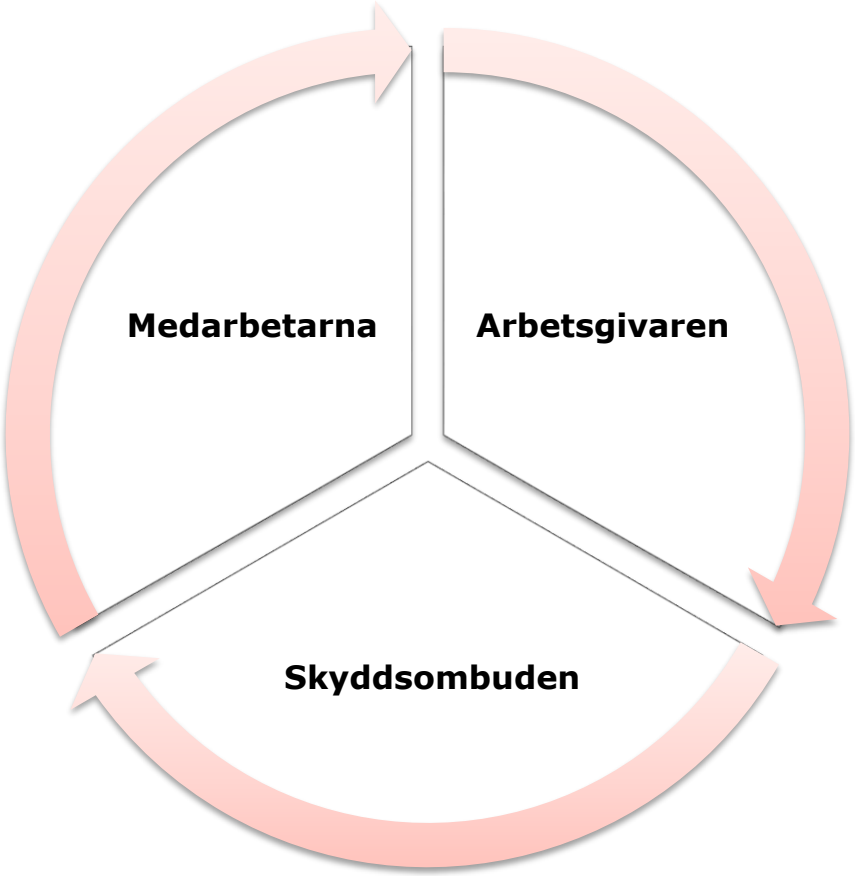

Arbetsmiljö-
verket

Företags-
hälsovården

Sveriges
Kommuner
och Landsting

Arbetsmiljöarbetet – aktörerna

Arbetsmiljöverket

Skriver föreskrifter

Tillsynsmyndighet

- Inspektionsmeddelanden
- Föreläggande och förbud vid vite
- Åtalsanmälan

TILL ARBETSGIVARE INOM VÄLFÄRDSSEKTORN

Råd vid kontakter med Arbetsmiljöverket

Sveriges Kommuner och Landsting har sammanställt följande råd vid kontakt med Arbetsmiljöverket. Råden är till för dig som är arbetsgivare inom välfärdssektorn.

Sveriges Kommuner och Landsting

Sveriges Kommuner och Landsting

Företagshälsovården

- 3 kap 2 c § AML

- Inbyggd?
- Extern?

- Upphandling: Vilken analys har gjorts av behov av (extern) kompetens beträffande rehabilitering, förebyggande och hälsofrämjande arbetsmiljöarbete?

  - Vad ingår i företagshälsovårdens uppdrag?

Sveriges Kommuner och Landsting

Delegation av beslutsrätt respektive fördelning av arbetsmiljöansvar

- Kommunens *delegationsordning*
  - Behörighet för tjänsteman/chef att fatta beslut som arbetsgivare
- Kommunens *fördelning* av arbetsmiljöuppgifter
  - Ansvar för att arbetsmiljön är godtagbar
  - Resurser och befogenheter
  - Betydelse för utkrävande av ansvaret vid arbetsskada/olycka

Sveriges Kommuner och Landsting

Fördelning av arbetsmiljöuppgifter

- 6 § AFS 2001:1 Systematiskt arbetsmiljöarbete (SAM)

”Arbetsgivaren skall fördela uppgifterna i verksamheten på ett sådant sätt att en eller flera chefer, arbetsledare eller andra arbetstagare får i uppgift att verka för att risker i arbetet förebyggs och en tillfredsställande arbetsmiljö uppnås. Arbetsgivaren skall se till att de som får dessa uppgifter är tillräckligt många och har de befogenheter och resurser som behövs. Arbetsgivaren skall också se till att de har tillräckliga kunskaper om

– regler som har betydelse för arbetsmiljön,

– fysiska, psykologiska och sociala förhållanden som innebär risker för ohälsa och olycksfall,

– åtgärder för att förebygga ohälsa och olycksfall samt

- arbetsförhållanden som främjar en tillfredsställande arbetsmiljö.

Arbetsgivaren skall se till att de som får uppgifterna har tillräcklig kompetens för att bedriva ett väl fungerande systematiskt arbetsmiljöarbete. Dessutom skall kraven i bilaga 1 uppfyllas.

Uppgiftsfördelningen skall dokumenteras skriftligt om det finns minst tio arbetstagare i verksamheten.”

Sveriges Kommuner och Landsting

Fördelning av arbetsmiljöuppgifter

- Förtroendevalda i varje nämnd med verksamhetsansvar ska se till att förutsättningarna finns, det praktiska arbetsmiljöarbetet sköts sedan av chefer och medarbetare

- Högsta ledningen har det yttersta arbetsmiljöansvaret

- Vidarefördelning av arbetsmiljöansvaret ska ske skriftligen och undertecknas av båda parter

Sveriges Kommuner och Landsting

Fördelning av arbetsmiljöuppgifter

Värt att tänka på vid uppgiftsfördelning:

- Tydlig och skriftlig fördelning av konkreta arbetsmiljöuppgifter
- Den som tilldelas uppgifter ska ha tillräcklig kunskap, befogenhet och resurser
- Ansvaret för arbetsmiljöuppgifter kan returneras
- Vid otydlighet i fördelningen ligger ansvaret kvar på den högre beslutsnivån
- Fördela men följ upp!
- Det är hur arbetsmiljöarbetet fungerar i praktiken som är det viktiga

Sveriges Kommuner och Landsting

Fördelning av arbetsmiljöuppgifter – Checklista

- Beskriv uppgifterna detaljerat och konkret
- Se till att inga uppgifter glöms bort
- Bestäm vilka uppgifter i arbetsmiljöarbetet – även samordningsansvar som behöver fördelas
- Utgå från organisationen
- Det är bra om arbetsmiljöansvaret följer verksamhetsansvaret så inget faller mellan stolarna
- Lägg uppgifterna på chefer med personalansvar eller på arbetsledare
- Även enskilda medarbetare med speciella uppgifter, t ex lärare, kan omfattas av fördelningen
- Hur ska uppgiftsfördelningen utanför fasta arbetsställen och arbetstider hanteras?
- Lägg uppgifter på en bestämd person eller funktion, inte på en hel grupp
- Bestäm vad som ska gälla vid sjukdom, semester och annan frånvaro
- Ange om det finns rätt till vidarefördelning
- Komplettera med muntlig information
- Informera berörd personal Skyddsombud/fackliga?
- Se över med någon regelbundenhet

Sveriges Kommuner och Landsting

Brister i arbetsmiljön

- Risk för ohälsa och olycksfall
- Riskbedömningar - handlingsplaner
- Skyddsombud

- 6:6 a AML Framställan till arbetsgivaren

- 6:7 AML Skyddsombudsstopp

Sveriges Kommuner och Landsting

Brister i arbetsmiljön eller arbetsplatsolycka

- Arbetsmiljölagen - förvaltningsrättslig process – Arbetsmiljöverket motpart

- Arbetsmiljöbrott (3 kap 10 § Brottsbalken) – straffrättsligt (allmän domstol)

Sveriges Kommuner och Landsting

Arbetsmiljöbrott 3 kap 10 § BrB

Arbetsmiljöbrott 3 kap 10 §:

Den som *uppsåtligen* eller av *oaktsamhet*

genom att ha *åsidosatt* vad som *enligt arbetsmiljölagen* (AML)

ålegat honom eller henne *till förebyggande av* ohälsa eller olycksfall

har *orsakat* (något av brotten i 3 kap 7-9 § BrB)

- någons död
- orsakat någon kroppsskada eller sjukdom som inte är ringa

eller har utsatt någon för livsfara eller fara för svår kroppsskada

döms till böter eller fängelse för *arbetsmiljöbrott*

Sveriges Kommuner och Landsting

Avtal inom arbetsmiljöområdet

- FAS-avtalet
  - Förnyelse - Arbetsmiljö - Samverkan.
  - Syftet är att göra hälsa och arbetsmiljö till en naturlig del av verksamhetsutvecklingen och i det dagliga arbetet.

- Avtal på EU-nivå

Sveriges Kommuner och Landsting

Diskussionsfrågor

- Hur ser det ut hos oss idag?
- Hur vill vi att det ska fungera hos oss?
- Behöver något ses över och/eller revideras?
- Hur säkerställer vi att arbetsmiljöarbetet genererar verksamhetsnytta?
- Hur kan arbetsmiljöarbetet utgöra ett bidrag till att vara en attraktiv arbetsgivare?

Sveriges Kommuner och Landsting

Mer information och/eller stöd?

- Sveriges kommuner och landsting - rådgivning och intressebevakning, arbetsmiljo@skl.se, www.skl.se
- Suntarbetsliv – partsgemensam organisation. Verktyg och stöd, www.suntarbetsliv.se
- AFA - försäkring, stöd till forskning och utveckling, kunskapsspridning www.afa.se
- Arbetsmiljöverket www.av.se
- Arbetsmiljörådet
- FAS–avtalet

Sveriges Kommuner och Landsting